

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение «Средняя общеобразовательная школа с. Аянгаты Барун-Хемчикского кожууна Республики Тыва».

«Согласована»

Заместителем директора по УВР

Ооржак Е.С.
« 26 » 08 2023г

«Утверждена»

Директором МБОУ СОШ

с. Аянгаты

Шокар О.Б.

Приказ № 48

От « 26 » 08 2023г

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

по родной (тувинской) литературе

(наименование учебного предмета, курса, дисциплины)

5
(класс)

Уровень образования: основное общее образование

Количество часов год 68, в неделю: 2

Уровень: базовый

Учитель: Монгуш Долаана Андреевна

Программа составлена на основе Федерального закона от 29.12.2012г № 273 ФЗ «Об образовании в РФ», требований к результатам освоения федеральной образовательной программы основного общего образования ОФКС-тин негелделеринге дууштур «Кол нииги өөредилгениң 5-9 класстарыңа «Төрөөн (тыва) чогаал» эртеминиң чижек өөредилге программасы»

Учебник: М.А.Кужугет, Л.Х.Ооржак, Е.Т.Чамзырын «Төрөөн чогаал. 5 класс». Кызыл-2022, 232а

2023-2024

(учебный год)

Тайылбыр бижик.

5-ки класстын торээн чогаал эртемнин программазын тургузарда, Тыва Республиканын ОФКС-тин негелделеринге дууштур ортумак ниити өөредилге черлеринге 5-11 класстарынга тыва чогаалдын чижек программаларынга дууштур кылдырган.

Ажылчын программа ниитизи-биле 68 шакка ажылдап кылдырган.

Аас чогаалы болгаш литература кижилернин меделерин сайзырадырынга, сагыш-сеткилин байыдарынга, аажы-чанын хевирлээринге, чоннун чаагай чанчылдарын эдереринге аажок улуг салдарны чедирип турар. Ынчангаш ужен-дортен чылдардан бээр тыва литература болгаш аас чогаалы тыва школаларда ыяап ооренир, башкылаар эртемнер апаргылаан.

Программаның кол угланышкыны дараазында сорулгаларны чедип алырынче угланган:

Тыва улустун шаандагы болгаш амгы амыдыралы-биле, хосталга, аас-кежик дээш чус-чус чылдарда чоннун демисежип чорааны-биле улустун аас чогаалы болгаш чечен чогаал оореникчилерни таныштырар болгаш оларны тоогучу езу-биле угаап ооредир.

Россиянын хой националдыг улустарынын аразында акы-дунма хамаарылгазын коргускен чогаалдар чалыыларнын патриотчу болгаш интернационалчы сеткилдерин оттурарынга унелеттинмес ужур-дузалыг.

Улустун аас чогаалы болгаш литература аныяк салгалды чаагай идеалдарга, улусчу моральга, ужур-чурумга кижизидер талазы-биле эвээш эвес курлавырлыг болганда, оларны торээн чуртунга, чонунга, оон тоогузунге чоргааралды, бойдуска, кижиге, дириг амытаннарга гуманистиче езу-биле хамаарылгалыг болурунга ужур-дузалыг.

Таарымчалыг болгаш таарымча чок маадырларнын овор-хевирлерин дамчыштыр тыва литература ак сеткилдиг принципалдыг, унелиг чуулдерни хулээп алыр, деткиир болгаш четпес чуулдер-биле эптешпес, демиселчи салдарларны остуреринге дузалаар.торээн чогаал кичээлдери уругларны куш-ажылга кижизидеринге кезээде бараан бооп чоруур. Чогаалдарнын бир-мозулеш овор-хевирлеринин улугерлери тургузукчу куш-ажылды алдаржыдып, анаа киржиринге, ону хундулээринге аныяк салгалды кыйгырып турар.

Тыва улустун аас чогаалы болгаш чечен чогаалы Топ Азиянын база оске-даа девискээрде чоннарнын литературалары-биле тудуш харылзаалыг хогжуп, улусчу эстетиктиг принциптерге ундезилеттинип, реализмнин оруу-биле чоруп олурар дээрзин оореникчилер билген турар ужурлуг.

Тыва чогаал кичээлдеринге чорудар ажылдарның кол угланышкыннары.

Тыва чогаал кичээлдеринге өөредилге болгаш кижизидилге ажылын чангыс аай, тудуш харылзаалыг чорудары – программаның база бир кол негелдези.

Литератураны ооредирде кол роль чогаал сайгарылгазынга онаажыр. Оон сорулгазы – чогаалдын идеялиг утказында болгаш уран-чеченинде эн-не чугула чуулдерни илередип, оон литература-тоогулуг болгаш амгы уеге ужур-дузазын тодарадырында. Сайгарылга уезинде эмин эрттир уурмек айтырыгларже чардыгып болбас. Чамдык 2-3 хире болуушкуннарны сайгаргаш, оларнын оске болуушкуннар-биле холбаазын коргузерге азы ийи-бир кол маадырларга доктаагаш, оларнын оске маадырлар-биле харылзааларын тодарадыры чугула.

Тыва чогаал эртеминиң утказы болгаш тургузуу.

5 класстарга чогаал сайгарылгазы колдуунда чогаалдын тема, идеялиг утказын болгаш уран-чеченин тайылбырлаарынче угланыр.

5 классты доозуп тура, уругларның билген турар ужурлуг кол-кол мергежилдери болгаш чаңчылдары:

чогаалдын адын, авторун билир;

ооренген чогаалдарынын утказын болгаш оон маадырларын, ында чуруп коргускен болуушкуннарны дес-дараалай билир;

шээжи-биле ооренир чогаалдарны доктаадып алыр;

созуглелде кандыг-бир болуушкун коргускен узундуну ылгап билир болгаш болуушкуннарнын чылдагаанын, оларнын оске болуушкуннар-биле харылзаазын тодарадып билир;

таныыры созуглелди шын, медреселдиг, чугурту, аянныг номчуп билир, ортумаа-биле 1 минутада 100-110 сос чедир номчуур;

ооренип эрткен созуглелден деннелгелерни, эпитеттерни тып, оларнын созуглелге ужур-дузазын тайылбырлап шыдаар;

номчаан чогаалынын база кандыг-бир болуушкун коргускен узундунун утказын делгеренгей, шилилгелиг болгаш допчулай чугаалап билир;

хемчээли улуг эвес проза чогаалынга бодуун план тургузуп билир; чогаалдын маадырынын дугайында аас-биле чугаа тургузуп билир; улустун тоолун чечен чугаадан, авторлуг тоолдардан, баснядан ылгап билир; ооредилге номунун состер утказы тайылбырлаан кезээн болгаш тайылбыр словарьны ажыглап билир;

5-ки класска төрөөн чогаалга чорудар аас болгаш бижимел ажылдарның хевирлери

Аас-биле. Созуглелдерни шын, медреселдиг, чугурту, аянныг номчууру болгаш шээжи-биле чугаалаары.

Номчаан чогаалдарынын чамдык узундулерин делгередир, допчулай шилип чугаалаары. Айтырыгга делгеренгей харыыны бээри, чогаалдын маадырларынын дугайында

чугаа тургузары. Бодунун хайгааралдарынга ундезилеттинген харылзаалыг чугаалар тургузары.

Бижимел-биле. Ооренген чогаалдарынга, чамдык узундулерге делгередир, допчулай, шилилгелиг эдертиг бижири; айтырыгга делгеренгей харыы; хемчээли улуг эвес проза чогаалынын бодуун планын тургузары; чуруктун дузазы-биле харылзаалыг чугаа тургузары; хайгааралдар дузазы-биле чогаадыг бижири.

5-ки класстын тыва чогаалга календарь-тематиктиг план. Шупту 68 шак.

№	Темазы:	Онаалга	Эрттирер хүнү	
			План-биле	Шын болуру
1	Ном дугайында сөс.	ном дугайында үлегер домактар бижиир	01.09.	
2	С.Сарыг-оол "Ном".	шүлүктү шээжилээр	02.09.	
3	Ю.Кюнзегеш "Сиген шөлүндө". Деннелге дугайында билиг.	3 деннелге тывар	08.09.	
4	С.Сарыг-оол "Эдер амытаннар". Тыва улустун аас чогаалы-биле холбаалы.	таблицаны долдуурар	09.09.	
5	Тыва улустун аас чогаалы.Тоолдар.	номчуур "Аксагалдай ашак"	15.09.	
6	Хуулгаазын тоолдар. «Тос оолдуг Доктагана кадай».	хуулгаазын чүүлдерни бижиир	16.09.	
7	«Тос оолдуг Доктагана кадай». Тоолдун хуулгаазын онзагайлары.	Кроссворд тургузар	21.09.	
8	"Балыкчы Багай-оол"	тоолга чурук чуруур	22.09.	
9	"Балыкчы Багай-оол". Тоолда Дангынанын омур-хевирин чурааны.	Синквейн «Тоол»	28.09.	
10	"Чангыс ой аъттыг үш алышкы".	деннелгелерни ушта бижиир	29.09	
11	"Чеди иелиг Чес-Мыйыс".	Ава дугайында үлегер домактар бижиир	05.10.	
12	"Кускун биле Үгү". Эпитет дугайында билиг.	Күске биле Үгүге характеристика бээр	06.10.	
13	Л.да Винчи "Итпиктер болгаш оларнын оолдары". "Пеликан".	притчага чурук чуруур	12.10.	
14	Фольклорнун биче хевирлери. Үлегер домактар болгаш чечен сөстөр.	айтырыгларга харыылаар.	13.10.	
15	Б.Будуп «Тыва улустун үлегер домактары болгаш чечен сөстери»	Мөзү-шынар темазынга 3 үгер домак бижиир	19.10.	
16	Бурят улустун аас чогаалы. Триада.	1 триаданы шээжилээр	20.10.	
17	Фольклорнун биче хевирлери. Тывызыктар.	дириг амытаннар дугайында тывызыктар бижиир	26.10.	
18	Кудажы К-Э. К. "Кым эн ажыктыгыл?". Авторлуг тоолда мөзү- шынар темазын чырытканы	Уран-чеченин сайгарарынга белеткенир	27.10.	
19	Кудажы К-Э. К. "Кым эн ажыктыгыл?" Тоолдун уран-чечени.	Рольдап номчуурунга белеткенир	09.11.	
20	М.Эргеп "Чартык арбай". Тоолдун кижизидикчи утказы.	Синквейн "Тараа".	10.11.	
21	Ч.Чулдум "Тараанын тывылганы"	Аыш-чем дугайында 3 тывызык бижиир	16.11.	
22	С.Сурун-оол "Карактар дугайында	Мөзү-шынар темалыг 2	17.11.	

	маргылдаа".	үлегер домак бижиир.		
23	М.Эргеп "Хек чуге ыраажы болганыл?" Авторлуг тоолдар.	Синквейн "Өг-буле"	23.11.	
24	О.Сувакпит "Арзылан биле Пар". Басня дугайында билиг.	басняны шээжилээр	24.11.	
25	С.Серен "Ном биле Портфель".	Басняны шээжилээр	30.11.	
26	Л.Иргит «Теве». Басняда диригжидилгелернин салдары.	И.Крыловтун басняларын номчуур	01.12.	
27	Крылов И. А.«Каарган болгаш дилги» Чогаал теориязы. Диригжидилге дугайында билиг	Диригжидилгеге чижектер тывар	07.12.	
28	Чадамба Л. Б. «Аян-чорук». Уруглар чогаалчызы Л.Чадамба-биле таныжылга.	Чогаалды төндүр номчуур	08.12.	
29	Л.Чадамба «Аян-чорук». Тоожунун уран-чечени.	Таблицаны долдурар	14.12.	
30	Л.Чадамба «Аян-чорук». Уругларнын овор-хевири чурааны.	Марта Агбаановичиге характеристика бээр	15.12.	
31	Л.Чадамба «Аян-чорук». Чогаалда улустун аас чогаалын ажыглааны	Синквейн «Аян-чорук»	28.12.	
32	Өлчей-оол М. К. «Тергелиг аът» («Хөөрээрниң чугаалары» деп номдан)	Чогаалга план тургузар	11.01.	
33	О.Саган-оол «Эжишкилер». Чечен чугаанын тема, идеязы.	Найырал дугайында үлегер домактар бижиир	12.01.	
34	Саган-оол О. К. «Эжишкилер». Чечен чугаада кижилер аразында найыралдын салдары. ЧТ Пейзаж.	«Эжишкилерде» пейзажты ушта бижиир	18.01.	
35	Сувакпит О.«Аът чарыжы».	Аътты чуруур	19.01.	
36	ЧСК. Чогаадыг «Эр кижинин үш оюну».	Чогаадыгны доозар	25.01.	
37	Р.Лудуп «Таваар, маажым бадып келгеш»	Синквейн «Кулун»	26.01.	
38	М. Эргеп «Өдүгенде чайлаг» (тоожудан эгелер). Тоожунун тема, идеязы.	Диригжидилгелерни тывар	01.02.	
39	М.Эргеп «Өдүгенде чайлаг». Тоожунун дылынын онзагайы.	Пейзажты ушта бижиир	02.02.	
40	М.Эргептин «Өдүгенде чайлагда» бойдус чурумалы.	Иви дугайында бижиир	08.02.	
41	ЧСК. Чогаадыг «Тожуну көрбээн киж...»	Чогаадыгны доозар	09.02.	
42	Суваң Ш. М. «Кара-Баштыг». Уран-чечени.	Деннелгелерни тывар	15.02.	
43	Ш.Суван «Кара-Баштыг». Кара-Баштыгнын дидим чоруу.	«Тоол чурттуг оол» - номчуур	16.02.	
44	Суваң Ш. «Хүн-Херелден аалчылар»- фантастиктиг чогаал	Чогаалды төндүр номчуур	22.02.	
45	Суваң Ш. «Хүн-Херелден аалчылар». Каа, Биинин Сылдыс-биле ужуражылгазы.	Космоска хамаарышкан тывызыктар	29.02.	
46	Ш.Суван «Хүн-Херелден аалчылар».	Таблицаны долдурар	01.03.	

	Сылдыстын космос дугайында бодалдары.			
47	Куулар Н. Ш. «Танаа-Херелдин чуртунда». Фантастиканын аргаларын ажыглааны	Чогаалды төндүр номчуур	07.03.	
48	Н.Куулар «Танаа-Херелдин чуртунда». Элдептиг куйнун чажыды.	Утказын тайылбырлаар: чеп, доскуулчу	08.03.	
49	Н.Куулар «Танаа-Херелдин чуртунда». Тоожуда танывазы оран.	Чогаадыг юижииринге белеткенир.	14.03.	
50	ЧСК. Чогаадыг «Танаа-Херелдин чуртунче барган сен бе?»	Чогаадыгны доозар	15.03.	
51	Донгак Э. «Буянныг амытаннар». Шиинин дылынын онзагайы.	Чогаалды төндүр номчуур	21.03.	
52	Э.Донгак «Буянныг амытаннар». Буянныг мөзү-шынарлыг болуру.	Айтырыгга харыылаар №1-4, арын 189	22.03.	
53	С.Пюрбю «Ынак Тывам». Шүлүктүң тургузуу.	Чогаадыг-чурумал «Төрээн Тывам»	04.04.	
54	О.Сувакпит «Россияга алдар»	Шээжилээр.	05.04.	
55	А.Үержаа «Ие дылым».	Шүлүктү шээжилээр	11.04.	
56	Сарыг-оол С. А. «Маадыр Чүргүй-оол».	Чүргүй-оол дугайында дыннадыг	12.04.	
57	М.Джалиль «Укчугаштар».	Эпитеттерни ушта бижиир	18.04.	
58	М. Сундуй «Дайынчылар» («Эки турачы аъттыг эскадрон» деп номдан).	Дыннадыг «Суурум чурттуг эки турачылар»	19.04.	
59	М.Сундуй «Дайынчылар». Он санитар кыстар.	Вера Байлак дугайында бижиир	25.04.	
60	О.Сувакпит «Кечил-оолдун солдаттары» - эрес маадырлар.	Шээжилээр	26.04.	
61	Ю.Кюнзегеш «Эзимнернин ыры»	Айтырыгга харыылаар №4-6, арын 200	02.05.	
62	С.Сүрүң-оол «Ус-кушкаш»	Уран-чеченин сайгарар	03.05.	
63	С.Сүрүң-оол «Ус-кушкаш». Төлөвилел «Тыванын куштары»	Мөзү-шынар темазынга үлегер домактар бижиир	10.05.	
64	К.Аракчаа «Сыын мунупкан».	Бойдус чурумалын ушта бижиир	16.05.	
65	М.Күжүгет «Азыранчып чорааш...». Чечен чугаанын тема, идеязы.	Чодураажыктын овур-хевирин бижиир	17.05.	
66	М.Күжүгет «Азыранчып чорааш...». Кол маадырнын кылган чоруу.	Тыва улустун төрелинге хамаарыштыр чанчылдарын бижиир	23.05.	
67	В.Санги «Тулаага ужуражыышкын».	Кырган-авага болгаш авага характеристика бээр	24.05.	
68	Чыл дургузунда өөрөнгенин катаптаары. Хыналда тест.	Ооренген чогаалдарын катаптаар.	25.05	

Өөреникчинин алган билиин хынаарының нормалары болгаш критерийлери

Аас-биле ажылдааны дээш:

«5» демдекти, кажан оореникчи: 1) ооренген чуулун, дылдын дурумнерин долузу-биле шын илередип шыдаар болза; 2) ооренген чуулун боду сайгарып, практика кырынга шын ажыглап, чугле номдан эвес, а бодунун чижектерин киирип билир болза; 3) ук материалды литературлуг дылдын нормаларына дууштур илередип билир болза.

«4» демдекти, бир эвес оореникчи «5»-тин негелделери-биле бир домей болгаш чугле 1,2 частырыглар кылыптар болза база илередип турар чуулунде 1-2 хире шын эвес чуулдер бар болза салыр.

«3» демдекти, бир эвес оореникчи ооренген чуулунун кол кезиин билип алган, ынчалза-даа харыызы долу эвес, бодунун бодалдарын, чижектерин четче илередип шывадас болза.

«2» демдекти, бир эвес оореникчи ооренген материалдын хой кезиин билип албаан, чугаалап турар чуулунун утказын эки билбес болгаш шын эвес илередип турар болза.

Онаалга демдектери

«5» демдекти, кажан оореникчи шупту онаалгазын шын кылып каан болза.

«4» демдекти, бир эвес оореникчи дорттун уш кезиин шын кылып каан болза

«3» демдекти бердинген онаалганын чартыындан эвээш эвести шын кылып каан болза

«2»-ни бердинген онаалганын чартыындан хой кезии кылдынмаан болза

Чогаадыг демдектери:

«5» демдекти

1. теманы хандыр болгаш бадыткалдыг ажыткан. Ажылдын созуглелин болгаш анаа хамаарышкан ажылдарны кончуг эки билирин херечилеп турар бадыткалдарлыг.

2. частырыг чок болза

3 утказы дес-дараалаштыр, шилчилгелерни шын ажыглап тургаш, чогаалдын композициязынын кезектерин чогуур пропорцияларга литературлуг дылдын нормаларын сагып бижээн

4. утказынга улуг, каржы эвес хажыдыышкынны, домактын тургузуунда 1-2 частырыглыг бооп болур

Шын бижилгези: 1 улуг эвес орфографтыг азы пунктуациялыг частырыг; азы 1 пунктуациялыг, 1 грамматиктиг частырыглыг болза.

«4» демдекти

Теманы бадыткалдар дузазы-биле ажыдып шыдаан. Созуглелди билир деп чуве киирген эпизодтардан, болуушкуннардан илередир. Чогаадыгнын композициязын сагаан:

киирилдези, кол кезээ, туннели тодаргай. Тыва литературлуг дылдын нормаларын сагып бижээн. Чогаадыгнын дылы тода, чедингир. Утказында 2-3 хире улуг эвес частырыглыг, домак тургузуунга 2-3тен ковудевес частырыглар.

Шын бижилгези: 2 орфографтыг, 2 пунктуациялыг частырыг; азы 3 пунктуациялыг, 1 орфографтыг частырыг

«3» демдекти

Ниитизи-биле утказынга чоокшуладыр бижээн, ынчалза-даа болуушкуннарны чангыс аайжыдып каан, чамдык черлерде туннелдер чок, кезектеринин аразында харылзаа шоолуг сагыттынмаан. Логиказында четпестерлиг. Туннелдер кылырында улуг эвес хажыдыышкыннарлыг.

Утказында 3 хире улуг эвес частырыглар, домак тургузуунда 3-4-тен ковудевес частырыглар.

Шын бижилгези: 4 орфографтыг, 3 пунктуациялыг, азы 2 пунктуациялыг, 5 орфографтыг частырыглар.

«2» демдекти

Темазын ажыдып шыдаваан азы темага дуушпес; кандыг-даа туннелдер чок, анаа-ла болуушкуннарны дес-дараалаштыр бижээн; созуглелге даянмаан; ниити состерден, домактардан тургустунган. Кезектеринин аразында харылзаа чок, сос курлавыры ядыы, домактары чевен. Литературлуг нормаларны сагываан, чогаадыгнын стилин сагываан.

Утказында 3 хире улуг эвес частырыглар, домак тургузуунга 3-4-тен ковудевес частырыглар.

Шын бижилгези: 4 орфографтыг, 3 пунктуациялыг, азы 2 пунктуациялыг, 5 орфографтыг частырыг.

Эдертиг демдектери:

А)Эдертигнин созуглелинин утказын долу дамчыткан болза, «5» демдек салыр.

Сюжеттен улуг эвес хажыдыышкыннарлыг, чедир киирбээн бир эпизод (абзац) бар болза, «4».

2 чедир эпизодту киирбээн; созуглелде кирген лексиканы, деннелгелерни, оске-даа чурумалдыг аргаларны

ажыглааны чегей болза, «3»

утказын дамчыдып шыдаваан, бодунун состери колдаан болза, «2».

Б) эдертигге орфография, пунктуация, стилистика талазы-биле частырыгларын тустузунда санаар: 0\0\0, 0\0\1, 0\1\0, 1\0\0 болза, «5», оскээр чугаалаарга, улуг эвес эскербейн эрттирип болгу дег частырыг бар болза, 2-3 частырыг бар болза, «4», 4-6 частырыг бар болза, «3», 7-ден ководээрге, «2».

1 ол-ла частырыгны 3 кылган болза, 1 частырыг кылдыр санаар, дараазында ушту база бир кылдыр санаар. Чангыс дурумге кылган частырыгны база ынчаар санаар.